
TÜRKÇE: ÖZGÜR VE EŞİT YURTTAŞLIĞIN MAYASI

Erol Göka*

"Bunun haricinde senin, dillerin nasıl kompleks olup, diğer dillerle karışmaları gerektiğini düşünmeni istiyorum. Bir dile o milletin dili diye, ancak başka lisanlardan kendisinininkine aktardığı kelimeleri işleyişine yerleştirip onlara iç düzenini sarstırmayacak kadar güçlü, hatta onları kendi sarsan, başkasından aldığı kendisinin gözükecekleri şekilde içine çeken bir dil ise denir".

Machiavelli

ÖZET

Bugün dil sorununu "postmodern durum" denilen, pozitivist olmayan bakışın giderek egemenliğini hissettirdiği, İngilizce'nin tüm teknomedyatik kanallardan zihinlere boca edildiği, yerel olanın önemini yitirdiği bir dünyada konuşuyoruz. Önerdiğimiz dil politikaları, bu koşulları gözetmek durumundadır. Elbette dil politikamız artık "tarih-dışı" anakronik bir hâle düşmüş pozitivist milliyetçiliğin tekleyip duran arabasına binerek sürdürülemez; aynı şekilde Osmanlı'yı yeni baştan benimseyip canlandırmaktan yana olan bir anlayış da, gerçekçi olmadığı gibi derdimize çare olamaz.

* Prof. Dr.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, dil, hakikat, pozitivist, postmodern, Wittgenstein, Roux, Türk

GENEL PANORAMA

Ülkemizdeki dil sorunu alanındaki tartışmaları ve saçmalık düzeyine varan çekişmeleri anlayabilmek için işe dil felsefesiyle başlamak, dil politikalarını ele almak için de felsefe- siyaset ilişkileri konusunda biraz kafa yormak gerekmektedir.

Geçen yüzyılın pozitivist bakış açısı, insanın "hakikat" in bilgisine erişebileceğini, bunu da özneliği ve dilin metaforik niteliğini aşacak kapasiteleri olan bilimin rehberliğinde gerçekleştirebileceğini ileri sürer. Bu bakış açısına göre, bireyin özneliğinden ve dilin çok-anlamlılığa yol açan metaforik kırılmalarından muaf bir "katı bilimsel olgu" vardır ve eğer dil anlamsız ve yararsız metaforik yanlarından temizlenebilirse, o zaman biricik amacı olan "gerçekliği temsil" işlevini hakkıyla yerine getirebilecektir.

Bilime pozitivist bakış açısının ideoloji ve politik düşüncedeki zamandaşı milliyetçiliktir. Pozitivizm ve milliyetçilik yan yana, kol kola olmak zorundadırlar; çünkü eğer gerçeklik dilde birebir temsil ediliyorsa, bu temsilin her ulusal dil için geçerli olması gerekir. Her ulus, gerçekliği birebir yansıtacak düzeyde kendi bilim dilini kurabilir. Bu açıdan, dilde tam bir arılaşma yanlışları, pozitivist ve milliyetçidirler.

Bilime ve dile günümüzün pozitivist olmayan bakış açısı ise, insanın dışında bir "hakikat" olmadığını, "hakikat" in bulunmaktan ziyade yaratıldığını; bilimin insanın zihinsel faaliyetleri arasından -belki biraz ayrıcalıklı- bir faaliyet olduğunu, dünyada olup bitenleri öndeyilemek ve denetlemek için yararlı betimlemeler icat ettiğini ileri sürmektedir. Bu durumda bilimsel ilerleme, "hakikat" e biraz daha yaklaşma demek olmayıp daha yararlı bir söz dağarının bir öncekinin yerini alması anlamına gelmektedir. Bu pozitivist olmayan bakış açısına göre, dil de bizi varsayılan "hakikat" e götürecektir, gerçekliği olduğu gibi yansıtan bir araç değildir. Dil, sözcük dağarlarından oluşan olumsal yani birçok anlama açık bir yapıdır; hem literal (harfi) hem metaforik yanları olan bir oyundur. Dile pozitivist-olmayan bakış açısının siyasette temsilcileri, pozitivist bakış açısındaki kadar belirgin değildir. Pozitivist-olmayan bakış açısı, bir yandan emperyal-sağ milliyetçilik tarafından tarihsel büyüklük ve azamet işareti olarak savunulurken bir yandan da post-modern teorilerle olan kaçınılmaz dirsek teması yüzünden ulusal dilleri parçalamanın gerekliliğine, rasyonalitenin kısıtlılığına dikkat çekerek her türlü farkı destekleyen Amerikancı liberalizmin sembolü olabilmektedir.

Felsefe ve siyasette dilin genel panoraması böyle. Görüldüğü gibi dil felsefesi ile siyaset arasında önemli bir ilişki var. Çünkü kelimelerin akışı ve dolaşımıyla, gücün akışı ve dolaşımı çok benzer rotalar izliyor. Felsefe ile siyaset arasındaki bu ilişki nedeniyle Marksist Fransız düşünürü Althusser, felsefeyi, kendi açısından haklı bir biçimde, "sınıf mücadelesinin teorik özü" olarak tanımlamıştır. Bakın, felsefi değerlendirmeler bir yana, "ulusal dil oluşturma" girişimleri, doğrudan doğruya Avrupa kaynaklı olup, tarihsel olarak burjuvazinin güçlenmesiyle ve kendisine ulusal bir pazar yaratma çabalarıyla aynı zamana rastlamaktadır. Fransa'da İbranice, Latince ve Yunanca'dan kurtulma girişimleri, 16.ncı yüzyılda başlamakla birlikte, ancak sanayiye dayalı ulusal ekonomi geliştikten sonra başarılı olabilmektedir. Halkı ancak bu yüzyılın başlarında Fransızca öğrenmeye başlayan Fransa, kendi dilini gücüyle birlikte bir süre dünyada ve özellikle topraklarımızda şahlandırdıktan sonra, bugün güçten düşmesinin etkisiyle, tıpkı bizim gibi, dilini İngilizce'ye karşı koruyabilmek için yasal düzenlemeler yapmak peşinde... Bugün yalnızca Fransa değil dünyanın her yerinde önü alınmaz bir biçimde ilerleyen Amerikan İngilizce'sine karşı ne yapılması gerektiğiyle ilgili görüşler ve eylem planları yayılıyor. Bu direnişçi dil politikaları, ilk bakışta benzerlik taşısalar da, artık ulus-devletler çağındaki milliyetçilik kökenli dil politikalarından oldukça farklı.

Ülkemizde de Osmanlı redd-i mirası üzerinde ve Fransız modeline göre inşa edilen yeni Cumhuriyet'in dil politikası, birkaç aşamadan geçmekle birlikte, son tahlilde, "dilimizi yabancı diller boyunduruğundan kurtarmak" ana amaçlıdır. İmparatorluk bakiyesi anavatanda, İmparatorluk'tan kalma kültürel, dinsel ve dilsel zemini yeni Cumhuriyet'e göre restore edebilmek hiç de kolay olmayacaktır, olmamıştır. Bu zorlu mücadele, bazen çok büyük hatalara ve acılara yol açmış, bugünlere kadar gelinebilmiştir. Geriye dönüp bakıldığında, gerçekten de Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sancılı geçişin kendisini, bugünkü dünya koşullarında yeniden restorasyona tabii tutacak bir durum söz konusu olmuştur. Bu yüzden Cumhuriyet'in başlangıcında izlenen resmî dil politikası, kendi içinde hep tutarsızlıklar, gel-gitler göstermiştir. Bu amaçla kurulan Türk Dil Kurumu'nun tarihine şöyle bir bakılması bile, olanı biteni hemen ortaya koyacak niteliktedir. İşin ilginç yanı, yeni Cumhuriyet, İmparatorluk bakiyesi bir tarihsel ve coğrafi zeminde kurulduğu için, dil politikasının siyasî temsilcileri hiç de Batı'daki gibi olmamıştır. Bizde özleşmeci-ulusal dil politikaları, radikal Batıcı kanat tarafından savunulurken, Osmanlıca'yı Türkçe içinde değerlendiren ve dilde özleşmeciliğe karşı çıkan taraf milliyetçi-mukaddesatçı siyasî çevreler olmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan dil tartışması Cumhuriyet'ten sonra da devam etmiş,

“radikal öz-Türkçe”ci akımın resmî dil politikası olarak sunulmasına en başından beri geniş aydın çevreleri muhalefet etmiştir. Zaman içinde sular durulmuş “radikal öz-Türkçeci” akım, oldukça güç kaybetmiş, daha çok “yaşayan Türkçe” diyebileceğimiz, dildeki etkileşimleri kabul eden bir dil anlayışı üzerinde zımnî bir fikir birliği sağlanmıştır. Ama bugün asıl mesele, zımnî fikir birliği sağlanan dil alanının bile Amerikan İngilizce’si tarafından tehdit altında olmasıdır. Dil tartışmalarının temelini oluşturan “yabancı diller boyunduruğu” sözü şimdi artık bambaşka bir içeriktedir.

Bugün dil sorununu "postmodern durum" denilen, pozitivist olmayan bakışın giderek egemenliğini hissettirdiği, İngilizce'nin tüm teknomedyatik kanallardan zihinlere boca edildiği, yerel olanın önemini yitirdiği bir dünyada konuşuyoruz. Önerdiğimiz dil politikaları, bu koşulları gözetmek durumundadır. Elbette dil politikamız artık “tarih-dışı” anakronik bir hâle düşmüş pozitivist milliyetçiliğin tekleyip duran arabasına binerek sürdürülemez; aynı şekilde Osmanlıca’yı yeni baştan benimseyip canlandırmaktan yana olan bir anlayış da, gerçekçi olmadığı gibi derdimize çare olamaz.

Dil politikamızın bundan böyle nasıl olması gerektiğini, örneğin yabancı dilde eğitimin ve dilimize yabancı kelimeler girmesinin ne ölçüde olacağını konuşabilmek için, bir adım daha atmalı, dilin bizim için neden önemli olduğu üzerinde durmalıyız.

BİZİM İÇİN DİL NEDEN ÖNEMLİDİR?

Bugüne kadar yapılan çalışmalar, dilin vazgeçilmez önemde iki boyutu olduğunu göstermektedir. Bunlardan birisi, “ulusal (ve/veya topluluk) kimliğin” ikincisi ise yine bununla çok yakından bağlantılı biçimde, grup davranışı ve düşüncesinin belirleyicisi olması dolayısıyla.

Kimlik sorununda dilin rolü üzerinde biraz durmak gerekir: Kimlerin “Türk” oldukları ve Türk olmanın ölçütleri hakkında, uzunca zamandan beri akademide ciddi bir tartışma vardır. Biz kimiz? Kimdir bu “Türkler”? Hemen herkesin üzerinde fikir birliği sağladığı husus, “Türk” dediğimizde bir ırksal kategori kastetmediğimizdir.

“Türk halklarının etnik yapısı ve oluşumu ile ilgili tartışmada, göçebe çobanlarının olağanüstü hareketliliği, çoğunlukla etnos-boy bileşenlerinden bazılarının değiştiği, siyasî oluşumların çözülme ve yeniden şekillenmesindeki hızı akılda tutulmalıdır. Bir etnik oluşum tartışması toprak ve insan arasındaki farkı da göz önüne almalıdır. Kendilerinin çoğunlukla çeşitli boy kökenleri ve etnik tarihleri olan

Türk toplulukları, çok karmaşık etnik mazileri toprakların efendisi oldular...

.....

Nüfusun ve daha az olarak dilin bu çeşitliliğine bakılarak, siyasi tarihteki uzaklaşmalara bakmaksızın, gerçekten bir 'Türk tarihin-den' bahsedebilir miyiz? Karmaşık bir dil ilişkisinden başka Osmanlıları ve Yakutları birleştiren şey nedir? Öyle görünüyor ki geniş manada bir ortak kökenden başka onları rapteden bir şey yok. Fakat Türk halklarının ezici çoğunluğunun, köken ve dil gibi ortak noktalara ilaveten, büyük ölçüde ortak bir tarihi ve ondan mülhem kültürü vardır. Türk halklarının ezici çoğunluğu (genellikle farklı ölçülerde olsa da) büyük Avrasya göçebe devletlerinin (Hunlar, Gök-türkler, Cengizliler, Timurlular) parçası olmuşlardır. Bu devletlerde gelişen kurum ve gelenekler, Roma İmparatorluğundakilerin Avrupa'nın siyasi kültürünü şekillendirmesinden farklı olmayan bir rol oynadılar. Bu yüzden Osmanlıları, Tatarları, Özbekleri ve daha mesafeli olarak Çuvaşları birbirine bağlayan ortak siyasi ve kültürel ip-ler vardır. Aynı zamanda önemli ayrılma noktaları da bulunur: Bazı bilginler ortak unsurları, bazıları ise ayrılıkları pek hesaba katmazlar. Günümüzdeki siyasi mülâhazalar, alınan konumla büsbütün ilgisiz değildir. Milli veya etnik bilinç seviyelerini ölçmek genellikle zordur. Bunlar bir toplulukta fertten ferde ve de topluluktan topluluğa değişirler. Ortaçağ insanların tavırlarını değerlendirmek ise, zaman aralığı ve kaynak kıtlığı sebebiyle daha zordur....

...Olayların çoğunu yazılı kaynaklarımız ateş böceği edasıyla aydınlatıyor. Bazen dilbilimsel, arkeolojik ve etnolojik veriler önemli bilgi sağlıyor... Sorunlar ve yorumlar çok fazla. Buna tam olarak algılanamamış tarihî gerçeği kurnazca veya açıktan açığa çarpıtan millî tarih yazımlarının dayatmaları da eklenmektedir."

diyen Türkiyatçı Peter Golden'in endişelerini tümüyle paylaşmamak imkân-sızdır.

Kimlerin "Türk" olduklarıyla ilgili en yüksek oydaşmanın sağlandığı tanım, "dilbilimsel" olandır.

"Türklerle ilgili olarak kabul edilebilecek biricik tanım dilbilimsel olandır. Türk, Türk dilini konuşandır. Başka her tanım, son derece yetersiz kalır... Türklerin hiçbir ırksal özellikleri yoktur. Kendinde bir Türk ırkı yoktur. Belki sadece Orta Asya'nın ücra dağları dışta tutulmak üzere, şurada ya da burada, dünyanın herhangi bir yerinde, Türklerin damarlarında, eski Türk kanından, elmacık kemiklerini çıkık ve gözle-

rini çekik yapan o kandan çok, yabancı –Moğol, Çinli, İranlı, Yunanlı, Kafkasyalı, Rus, zenci- kanı akmaktadır”

diyen bir başka ünlü Türkiyatçı Roux’un “Türk” tanımı da, sözünü ettiğimiz dilbilimsel tanımdır: “Türk, ana dili Türkçe olandır.”

Görüldüğü gibi “Biz kimiz?” sorusunun bir cevabı tamamen dilseldir. Bu cevap, çok temel ve anlaşılabilir olmasına rağmen kimlikle ilgili tüm sorunları aydınlatmaktan uzaktır. Çünkü konuştuğumuz kimlik, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kimliğidir. Siyasî tarih dünya Türklüğünü değil, bin yıldır Anadolu’da bir arada yaşayan insanları bir ulus halinde devlet kurmalarına imkan verecek şekilde bir seyir izlemiştir. Türkçe, yalnızca Türk’ün temel niteleyicisi değil aynı zamanda bin yıldır Anadolu merkezli geniş bir coğrafyanın *Lingua Franca*’sıdır. Türkçe, farklı ırk ve etnik kökenden gelmiş insanların aynı coğrafyada birbirleriyle kaynaşarak modern zamanlarda ulus halinde bir siyasî organizasyon kurabilmelerine vesile olmuştur. Türkçe sayesinde “Türk” adı, hukukî olarak, bu topraklarda yaşayan herkese, Türkiye Cumhuriyeti’nin özgür ve eşit yurttaşlarına verilen bir içerik kazanmıştır. (Elbette siyasî tarihin kendi seyrinin bir gereği olarak, zorlama olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkmış olan bu durum, köken olarak Türk etnisitesinden olmayan toplulukların ana dillerinin kısıtlanmasına gerekçe gösterilemez, gösterilmemelidir. Bu parantezi açarak, konumuz Türkiye Cumhuriyeti’ndeki haklar ve özgürlükler olmadığından yolumuza devam edelim.) Türkçe sayesinde Türkiye Cumhuriyeti içindeki vatandaşlar, kendilerini özgür ve eşit hissetmemenin yanı sıra bir kolektif bilinç ve duygular halinde de hareket etmektedirler. Bu gerçek, bizi dilin öneminin ikinci boyutuna götürmektedir: Dil, bir grup davranışı ve düşüncesi için de temel zemindir. Aynı dili konuşan insanlar, benzer biçimde düşünürler ve benzer grup davranışı gösterirler.

Tarihsel gerçekler, insanların grup davranışlarına onların bir gen havuzunu paylaşmalarından, yani ırksal özelliklerinden daha çok ortak yaşam pratiklerini birlikte yaratmalarının daha çok katkı yaptığını ortaya koymaktadır. Ortak yaşam pratiklerini birlikte yaratmak ise ancak bir dili konuşmak, o dille düşünmekle mümkündür. Aynı dili konuşmaktan kaynaklanan ortak yaşam pratikleri, *Tractatus*’taki mantıksal atomcu görüşlerinden vazgeçerek, dili birleşik bir yapı değil, bazı farklı altyapılardan ve dil oyunlarından oluşan bir çokluk olarak düşünen *Felsefi Soruşturmalar*’ın Ludwig Wittgenstein’i izlendiğinde kolayca kavranabilir. *Felsefi Soruşturmalar*’ın Wittgenstein’ına göre bir dili öğrenme süreci, temelde bir telkin ve alıştırma sürecidir. Bir dili öğrenirken çocuk bir yaşam biçimine kabul edilir. “Eğer dilin bir iletişim aracı olması gerekiyorsa yalnızca tanımlarda değil aynı za-

manda yargılarda da uzlaşma olmalıdır... Bu kanılarda değil, yaşam biçiminde uzlaşmadır.”

Wittgenstein’in dil ile davranış ilişkisini kaçınılmaz gören dil felsefesi, bir yandan daha önce üzerinde durduğumuz dilbilimsel “Türk” tanımının yolunu açmakta, bir yandan da “Türk” olmanın Türkçe konuşmanın, düşünmenin yol açtığı bir yaşam biçiminden yola çıkılarak tanımlanabileceğini göstermektedir. Bu ikinci tanım, Türkiye Cumhuriyeti çatısı altında yaşayan insanların farklı ırk ve etnisitelerden gelmelerine rağmen nasıl olup da milletleşebildiklerine ışık tutmaktadır.

Türkiyatçı Roux da Wittgenstein gibi ortak yaşam pratikleri ile aynı dili kullanma, ana dilin öğrenilmesi sırasındaki çocuk yetiştirme deneyimleri arasındaki bağlantının farkındadır ve Türkiyat’ın bilimsel nesnesini oluşturan “Türk”ün dünyanın ve tarihin her yerinde sergilediği grup davranışının temelini Türkçe’nin kazdığını söylemektedir. Roux, dil ile davranış arasındaki ilişkiler hakkında müthiş bir sezgi gücüne sahiptir ve bu alandaki iddialarını Wittgenstein’in da kolayca kabul edemeyeceği ileri noktalara taşımaktan çekinmemektedir:

“Bitişimli bir dil, köklere son ekler getirilmesine dayanan, bu son ekler kök değiştirmeyen, kendileri de (ünlü uyumu dışında) değişmeyen ve çeşitli dilbilgisel bağıntıları dile getiren bir dildir... Nitekim Moliere de *Kibarlık Budalası* adlı yapıtında haklı olarak ‘Şu Türkçe ne hayran kalınacak bir dil’ der ve şöyle sürdürür: ‘Az sözcükle çok şey söyler...Bu dilbilimsel yapı; Türk karakterinin bazı sürekliliklerini; onun, ayrıntıdan söz ederken öze giden zihni yöntemini, tutarlılığını; biresim, kesinlik, düzenlilik; kesin, belirli ve değişmez kurallara düşkünlük; uyum ve denge eğilimini ortaya koymayı sağlar: Böylece dilin tutuculuğu, o dili konuşanın tutuculuğuna uygun düşmüş olur”.

Türkçe’nin yapısından giderek “dilsel-ulusal karakter” diyebileceğimiz bu türden özelliklerden bahsedilebilir mi, emin değiliz; bazen psikoloji ve psikiyatride de görülen bu türden iddiaları, yani dilin biçiminin ve içeriğinin tüm davranışı belirlediği şeklindeki tezleri Roux kadar rahat dillendiremeyiz. Ancak dil ile davranış arasında çocuk yetiştirme ve ortak yaşam pratiklerine dayalı bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin Türk grup davranışının temellerini oluşturduğunu düşünüyoruz. Dil ile davranış arasında bir bağlantı olduğunu kabul ediyoruz ama bunu taşıyamayacağımız noktalara götürmüyoruz. Ama “tarih boyunca, Türkçe konuşarak gündelik yaşam pratiklerini sürdüren, çocuklarına ana dil olarak bu dili öğreten insanlar, bir arada yaşamalarından kaynaklanan, bireysel farklılıkların önüne geçen, tarih boyunca

ca değişime belirgin bir direnç gösteren bir tepki, tutum örüntüsüne sahip olmuşlardır" dememizde bilimsel olarak hiçbir sakınca yoktur.

NASIL BİR DİL POLİTİKASI?

Dilimiz ulusal kimliğimizin ve bu kimlik üzerine yerleşecek değerlerin inşası için bu kadar önemliyse biz de dilimizi korumak, kültür ve bilim ortamımızda Türkçe'yi egemen kılabilmek, Amerikan İngilizce'sine direnebilmek için öncelikle dile bakışımızı değiştirmek ve uygun politikalar geliştirmek zorundayız.

Dil, bir iletişim aracı olduğu kadar bir kültür aracıdır da. Dil, esas olarak yerel tinselliğin ürünüdür ama aynı zamanda her yönden etkileşimlere de açıktır. Dilimiz, kendimizden kaynaklananları ve onlardan aldıklarımızı içimizde eritememizden ortaya çıkan bir üründür. Dilde etkileşim öylesine kaçınılmaz bir ögedir ki, dilde arılaşmayı savunanlar bile, bir bakarlar ki aslında, "universal"-evrensel" örneğinde olduğu gibi, bir dilin gramatiğini kopye etmeye kalkmışlardır. Dili, tıpkı bir ırmak gibi, belirli bir gramatik yatakta yol alan, diyalog sonucunda üremiş, yaşayan ve yaratıcı bir insan etkinliği olarak görmek gerekir. Dilde korumacılık, dilin gramatiğini, tümceenin doğal yapısını korumaya yönelik olmalıdır. Yoksa "ille de Türkçe" diye bir üretmeciliğe saplanmak hiç bir yarar sağlamadıktan başka, bu uğurda çaba gösterenlerin çabalarının boşa çıkması anlamında zarar verici olacaktır.

Bu durumda dil politikamızın üzerine yükseleceği ilkeler de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Aşağıda, *Buradan Böyle* kitabımızda da yıllar önce yer verdiğimiz bu ilkeler şunlardır:

1-Dilimizi korumak, sıg pozitivist ve dar milliyetçi bir anlayıştan türeyen uyarı ve tedbirlerle değil; kültürümüzü, özellikle yaşama kültürümüzü yani bu toprakların yerel tinselliğini zenginleştirmeye çalışan yoğun ve çok-yönlü kültürel politikalarla mümkündür. Bugün bazı Fransız siyasetçileri ondört bin kelimeyle seçmenlerine hitap ederken, bizim Nobel'e aday olan en büyük romancımızın romanlarında geçen kelime haznesinin ikibinyediyüz ile sınırlı olması, en büyük dil sorunumuzdur. Yaşadığımız dilsel iklimin yazılı değil de daha çok sözel nitelikte olması, bu gerçeğe gözümüzü kapamamızı gerektirmez. Böylesine yoksul bir tinsel atmosferde bırakın bilim dili oluşturmayı, bir süre sonra Türkçe edebiyat ürünü bile görmek olanaklı olmayacaktır.

2-Kültürümüzün zenginliği, kültürler arası etkileşimi yadsıyarak sağlanamaz; zenginliği yaratacak temel kaynak iç dinamikler olsa bile dışarının da bir kaynak sağladığı kabul edilmek zorundadır. Arılaşma adına yüzlerce yıllık çabamızla, Çince'den, Soğdca'dan, Sanskritçe'den, Farsça ve

Arapça'dan, Rumca'dan, İtalyanca'dan ve Balkan dillerinden, son olarak Almanca, Fransızca ve İngilizce'den aldıklarımızı içimizde eriterek oluşturduğumuz ürünlerin tasfiyesi savunulamaz; bu insafsızlıktır. İngilizce'nin başka dillerden en çok kelime almış dil olması; Balkan dillerinde dört ile sekiz bin, Rusça'da altı bin Türkçe kökenli kelime bulunması ya da *Divanı-ı Lügat it Türk*'te "çocuk" kelimesinin karşılığının "domuz yavrusu" olması, dilin ne türden esnek ve değişken bir yapıya sahip olduğu konusunda bu konuda bize biraz olsun ışık tutar mı bilmiyorum.

3-Başka tinselliklerde üretilen "yabancı" kavramların kendi tinselliği-mizde gezinmelerine, insanımızın zihninde bir karşılaşma yapmalarına izin vermek; eğer bu karşılaşmanın sonucunda Türkçe bir karşılık (eskiden varolan veya yeni türetilmiş) dilin dünyasında dolanmaya başlamışsa, özellikle basılı ve görsel yayın organlarında olmak üzere, tüm gücümüzle, **gerekirse yasal önlemler de alarak**, bu yeni oluşumu desteklemek gerekmektedir. Eğer "eski" bir karşılık yoksa ve yeni türetilen bir karşılık kabul görmüyorsa, bu kelimenin olduğu gibi değil, hiç değilse Türkçe okunuşuna uygun olarak dolaşımı sağlanmaya çalışılmalıdır. Bu işlem, kelimenin sindirilmesi, metabolize edilmesi için biraz daha kolaylık sağlayacaktır.

Toparlayacak olursak: Dilde arılaşmadan yanayım ama dili kültürel bir olgu olarak görmek, bu toprakların kültürünün bir parçası olmuş, dışarıdan gelse de içimizde erittiğimiz, bizim metabolizmamızın ürünü haline gelmiş her kelimeyi "arı Türkçe" saymak koşuluyla. Onlar, artık bizimdir. Yabancı diller boyunduruğu ile bizim olan "yabancı" kökenli kelimeler arasındaki fark, istila ve işgal ile ticari ve kültürel alışveriş arasındaki fark gibidir. Bu sindirme faaliyetinin uygun biçimde sürdürülmesi, istila ve işgalin önlenmesi için, TDK gibi kurumsal, "Türkçe'yi koruma yasası" gibi hukuksal önlemler alınmasına hiçbir itirazım yok; ama sorunun kökeninin eğitim ve kültür ile ilgili olduğu bilinmelidir.

Yıllar önce bu ilkeleri önermiştim. Daha doğrusu "yaşayan Türkçe" perspektifinden bakınca bu ilkeler kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Bu sıralarda bu ilkeleri çok destekleyecek bir makale okudum. Bu makale Avram Galanti'nin Yeditepe Yayınları arasından 2004 yılında çıkmış olan *Türklük İncelemeleri* kitabında "Arabî ve Farisî Kavâidinden Ayıklanmış Türkçe" başlığını taşıyor. Makalenin aslı 1923 Eylül'ünde Yeni Mecmua'da yayınlanmış. Makalenin yazılmasına neden olan hadise ise, Zonguldak mebusu Tunalı Hilmi Bey'in Türk lisanunun Arabî ve Farisî kavâidinden tecridini Büyük Millet Meclisi'ne teklif ve teklifini teyiden meclise bir kanun layihası takdim etmesidir. Avram Galanti, böyle bir şeyin dilimiz ve kültürümüz açısından imkansızlığını ve saçmalığını dile getiren kısa ama etkili bir makale kaleme

almıştır. Savunduğu ilkeler neredeyse tıpatıp bizimkine benzerdir. Akl-ı selim ibresi yıllar geçse de aynı ilke üzerinde durmaktadır. Zaten o zaman da Millet Meclisi akl-ı selimde karar kılmış, Tunalı Hilmi beyin bu kanun teklifini reddetmiştir.